

història

Primera escala cap a Amèrica

L'empremta empordanesa a la colònia catalana de Cadis

Liderats pel palafrugellenc Tomàs Prats i pel ganxó Francesc Solivera, aquests comerciants van formar part de l'elit de mercaders, ben relacionada amb la Casa de la Contractació, que van organitzar les primeres expedicions catalanes cap al Nou Món.

JORDI TURRÓ > TEXT

Quan Carles III va promulgar, l'any 1778, el definitiu *Reglamento y aranceles reales para el comercio libre*, que permetia el comerç lliure amb Amèrica, els catalans ja feia una colla d'anys que comerciaven, malgrat haver-ho tingut prohibit per la Corona. A Cadis, seu de la Casa de la Contractació i símbol del monopoli de Castella en el comerç colonial, una activa colònia catalana va representar els interessos catalans en el negoci americà durant gran part del segle XVIII. Dins d'aquest grup selecte de mercaders, la contribució empordanesa va ser pionera i decisiva en l'organització de les relacions comercials entre Catalunya i Amèrica en les diverses etapes que van travessar al llarg del segle XVIII. Des de la intensificació del comerç indirecte a partir de la dècada de 1730, passant per l'organització de les primeres expedicions oceàniques directes, fins a la creació de la Companyia de Barcelona, el 1755, aquests homes han escrit pàgines plenes d'èxits i claroscurs.

Els inicis de la colònia

Dels trenta-vuit catalans inscrits a la *Matrícula de Cargadores de Indias* a mitjan segle XVIII, l'historiador Carlos

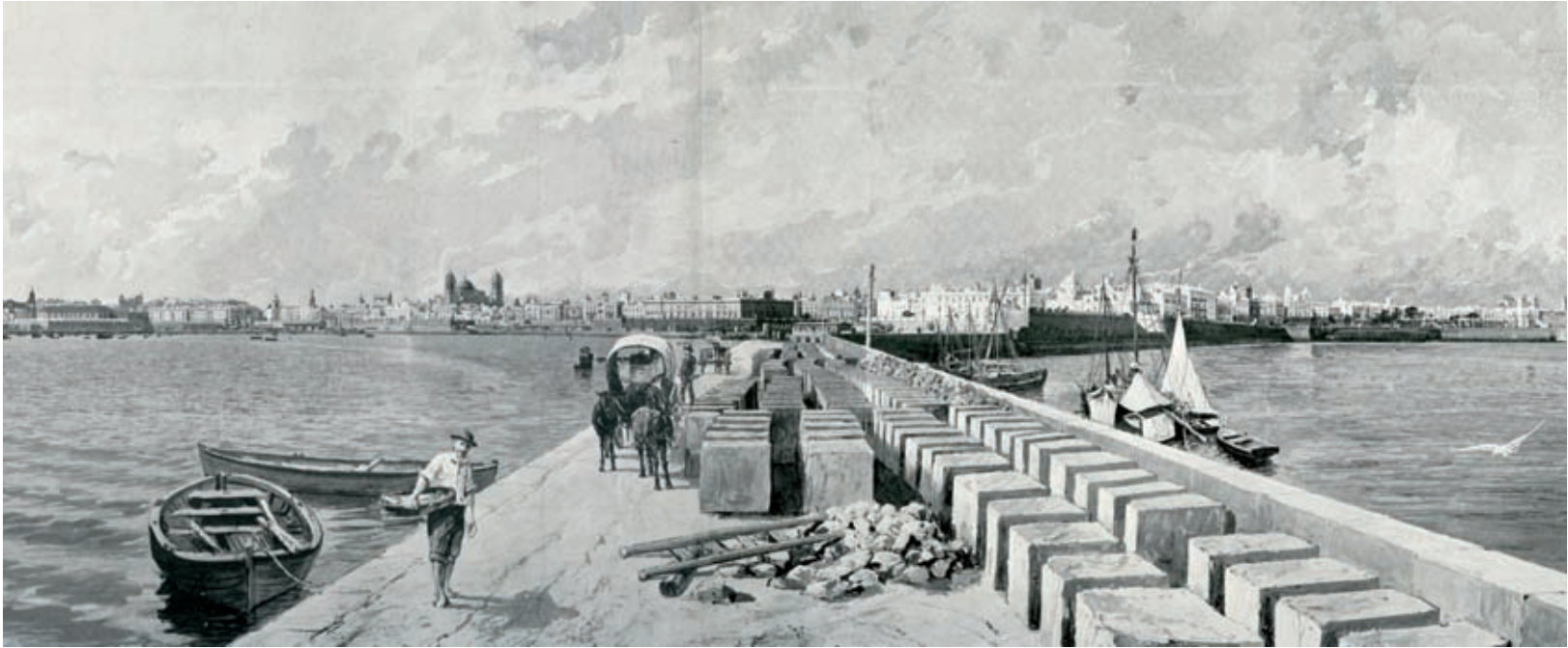
Martínez Shaw va identificar cinc empordanesos: Tomàs Prats, Pere Barceló i Martí Serra, de Palafrugell; Francesc Molinas, de la Bisbal, i Francesc Solivera, de Sant Feliu de Guíxols. De tots ells, Prats va ser un dels primers d'arribar a Cadis, acompanyat pel seu germà Francesc, pels volts de l'any 1734. Nascut a Palafrugell el 1702 i membre d'una nissaga pagesa benestant –el seu pare, Narcís, era sastre de professió i comandava una companyia comercial–, Tomàs Prats i Figuerola va ser un dels mercaders catalans més cèlebres instal·lats a la badia a la segona meitat del XVIII, una persona de referència per als comerciants catalans que feien negoci amb les Índies. Com a corresponsal de les cases de comerç catalanes, organitzà les primeres expedicions oceàniques barcelonines, va representar les cases d'indianes i participà en la construcció de vaixells a les drassanes del Principat. Durant els primers anys, els dos germans Prats,

La contribució empordanesa va ser pionera i decisiva en l'organització de les relacions comercials entre Catalunya i Amèrica

però especialment Tomàs, van desenvolupar les tasques de representació de les cases barcelonines que intentaven guanyar mercat a Amèrica –sobretot al golf de Mèxic i a Hondures– i en va fer augmentar el seu volum de negoci. El seu paper a Cadis començava a ser essencial per als comerciants catalans: informava a Barcelona, venia i comprava, emmagatzemava i embarcava les mercaderies catalanes cap a Amèrica –sobretot productes del camp i armes– i comprava el cacau de Caracas per al mercat barceloní i l'anyil de Guatemala i d'Hondures per al tint de les indianes.

Les primeres expedicions

L'obtenció del títol de *Cargador de Indias* i la inscripció a la matrícula va facilitar força les coses a Prats i als altres comerciants del grup. En el cas de Prats, aquest reconeixement, obtingut en una data força simbòlica, un 12 d'octubre de 1744, era el fruit de més de deu anys treballant a la ciutat. A partir d'aquest moment, s'assegurava la difícil funció d'entendre's amb la Casa de la Contractació i d'haver-se de comunicar de manera assídua amb la institució. Després d'ell, el següent Francesc Molinas, natural de la Bisbal, que es va registrar a la matrícula el 2

>> *El port de Cadis.*

de juny de 1746 –Molinas es va embarcar rumb a Veracruz el mateix juny de 1746–, els palafrugellencs Pere Barceló (1749) i Martí Serra i Avellí (1752), i el ganxó Francesc Solivera (1752).

Durant aquells anys, la burgesia barcelonina va protagonitzar les primeres aventures directes a Amèrica, emparades per l'autorització de la Corona del 1756, que ho permetia si les naus feien abans una escala prèvia a Cadis. L'aturada forçosa a la ciutat convertia la colònia catalana en una peça imprescindible per a l'organització de la travessia. La intervenció del grup empordanès en la direcció d'aquests viatges assenyalava el pes que devien tenir alguns dels seus membres en el gremi de comerciants catalans. Així, abans de la creació de la Companyia de Barcelona, de les setze expedicions organitzades per la burgesia catalana a Amèrica, cinc van comptar amb la participació empordanesa. La primera, de l'any 1745 i protagonitzada pel pinc *N. S. Montserrat i S. José*, va ser noliejada per Prats a Cadis. Segurament, però, la més coneguda i explicada per la historiografia ha estat l'expedició de *La Perla de Catalunya* –que va posar rumb a Veracruz el 1749–, perquè ha estat considerada el primer assaig directe del comerç català amb Amèrica. Aquesta

fragata va fer fins a deu viatges oceànics, i necessitava uns divuit homes per ser governada. El juliol va arribar a la badia i estava del tot carregada per catalans: aiguardent, cera, paper, fruits secs, ferro, acer i caixes plenes de llibres religiosos, destinats a eclesiàstics, que eren un dels articles més lucratius a les colònies. Des de Cadis, Prats i Solivera van organitzar el viatge i van ser els representants dels propietaris de les mercaderies amb la Casa de la Contractació. L'envergadura de l'expedició va obligar Prats a embarcar-s'hi per dirigir l'operació, i també un paísà seu, Pere Barceló, palafrugellenc d'una nissaga de mariners, mentre que Solivera va quedar-se a Cadis. El vaixell va atracar de nou a la ciutat un any després i sembla que, com a representant de les companyies comercials catalanes, Prats va ser qui en tragué més profit. Durant els anys successius, tant

L'expedició de *La Perla de Catalunya* –que va posar rumb a Veracruz el 1749–, ha estat considerada el primer assaig directe del comerç català amb Amèrica

ell com Solivera van organitzar dues expedicions més: el pinc *N. S. del Pilar* amb destinació a Hondures el 1752 i un segon viatge de la *Perla* –o la fragata *N. S. Montserrat y S. Antonio*, com es coneixia oficialment– amb destí a Veracruz el 1753. Al capdavant de les dues expedicions, Prats i Solivera van col·locar persones properes: Martí Serra i Avellí, en l'expedició hondurenya, i Pere Barceló, en la mexicana.

De la Companyia de Barcelona al lliure comerç

Amb la creació de la Companyia de Barcelona la Corona no va fer res més que oficialitzar la participació catalana en el negoci americà. De les 55 expedicions catalanes que l'historiador José María Oliva Melgar va registrar abans del Decret de 1778, hem pogut constatar la presència de la colònia empordanesa en deu d'aquestes travessies, cinc abans de 1756 i cinc més abans de 1778. La representació de la Companyia a Cadis va recaure en mans dels dos homes més significatius de la colònia catalana a Cadis: Prats i Solivera. Com a apoderats generals a Cadis, organitzaven les expedicions, en nomenaven capità i tripulació, i tractaven amb la Contractació. Va ser Tomàs Prats qui va organitzar la xarxa de

PERE MARINY COMAS. ARXIU MUNICIPAL DE PALAFRUGELL

>> La capella fonda de l'església de Sant Martí de Palafrugell. L'obra va ser finançada per Tomàs Prats.

la Companyia a Amèrica en un viatge el 1756 que el portà a Santo Domingo, Puerto Rico i a l'illa de Margarita, prop de les costes de Veneçuela. Als ports del Carib, Prats va designar els delegats de la Companyia, els proporcionà les instruccions pertinents, i deixà al seu càrrec un grup de dependents i esclaus. A Hondures, on el comerciant no va arribar, va nomenar com a representant el seu cunyat, Josep Pinyol. De retorn a Cadis, la representació de la Companyia va recaure en mans de Solivera, que n'exercí com a apoderat general fins a la seva dissolució. Mentre Solivera estigué al capdavant d'aquesta agrupació de comerciants, dos gironins van ser designats delegats a Amèrica: Pau Orry Caralt, natural d'Olot, a Santo Domingo, i Ramon Bacó, de Sant Feliu de Guíxols, a l'illa de Margarita.

De fet, el fons de la Casa de la Contractació de l'Arxiu General d'Índies

registra, a la segona meitat del segle XVIII, l'embarcament cap als ports caribenys d'emigrants i comerciants de diversos pobles de l'Empordà. De la consulta de les llicències d'embarcament, es desprèn que un dels mariners amb més viatges d'anada i tornada a Amèrica va ser el capità Pere Barceló. El 1775 es dirigí a la ciutat de Nueva Guatemala acompanyat per un bisbalenc, Joan Pagès i Font, conegut al seu poble natal per haver regalat a l'església de la Pietat una natzarè de mida natural, després d'haver sobreviscut a un temporal a l'Atlàntic. Els èxits i mi-

Els èxits i miracles d'uns i altres s'havien escampat, i les eficaces xarxes de família i veïnatge havien afavorit que proveysin l'aventura americana

PERE MARINY COMAS. ARXIU MUNICIPAL DE PALAFRUGELL

>> Retrat de Martí Serra i Avellí, pintat per Juan José Rosales a Nueva Guatemala l'any 1790.

racles d'uns i altres s'havien escampat a través d'aquesta i altres obres de devoció, i les eficaces xarxes de família i veïnatge havien afavorit que un nombre considerable d'empordanesos proveysin l'aventura americana.

Jordi Turró és historiador.

Per saber-ne més

MARTÍNEZ SHAW, Carlos. *Cataluña en la carrera de Indias: 1680-1756*. Crítica. Barcelona, 1981.

OLIVA MELGAR, José María. *Cataluña y el comercio privilegiado con América en el siglo XVII*. Publicacions de la Universitat de Barcelona. Barcelona, 1987.

TURRÓ, Jordi; CASALS, Eva. *De Palafrugell a Amèrica*. Quaderns de Palafrugell. Ajuntament de Palafrugell i Diputació de Girona. Palafrugell, 2012.